

перспективи. Науково-аналітична доповідь / В.Ю. Биков, О.І. Ляшенко, С.Г. Литвинова, В.І. Луговий, Ю.І. Мальований, О.П. Пінчук, О.М. Топузов / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: 2022. 96 с.

2. Електронний ресурс. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3689148-v-ukraini-90-pidlitkiv-hocut-buti-korisnimi-pid-cas-vidbudovi.html>

З.В. Охріменко, м. Київ

ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В УЧНІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті актуалізовано проблему формування кар'єрної спрямованості, що пов'язано зі зростанням ролі професійно-технічної освіти в умовах повоєнного відновлення нашої країни. Окреслено низку суперечностей, вирішення яких дозволить учням усвідомлено й цілеспрямовано планувати власну кар'єру, що є психологічною базою для самореалізації особистості як суб'єкта професійної діяльності.

Ключові слова: воєнний стан, кар'єра, кар'єрна спрямованість, учні, професійне самовизначення.

Сучасна Україна перебуває в надзвичайно складних умовах, пов'язаних з воєнним станом. Руйнація інфраструктури, демографічні втрати, міграція населення – усі ці чинники окремо та в сукупності призводять до стрімкого погіршення нашої економічної системи. Однак, уже зараз дуже важливо усвідомлювати, як саме буде розвиватися наша країна в поствоєнний час. Або ми будемо високотехнологічною країною з експортоорієнтованою, соціально відповідальною моделлю економіки, або країною, яка роками відбудовується, залишаючись у стані кризи. За першої моделі такі сектори економіки, як ІТ, виробництво, агробізнес, мають бути не лише підтримані державою матеріально, а й забезпечені висококваліфікованою робочою силою.

Особливо зростає значення викладеного вище в сучасних умовах реформування освіти. Так, у Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» зазначається, що старша школа стає профільною. Відповідно після 9 класу учень має визначитися з бажаним форматом подальшої освіти, що передбачає не лише усвідомлений вибір між академічною і професійною середньою освітою, а й визначення вектору подальшого професійного розвитку.

За таких умов надзвичайно зростає роль усвідомленої моделі

професійного становлення, яка базується на ефективному самовизначенні, несуперечливій професійній мотивації, узгодженій системі особистісних і професійних цінностей та самоцінності особистості в цілому. Отже, дуже важливо готувати підростаючу молодь, починаючи із закладів загальної середньої освіти, до усвідомленого цілеспрямованого обґрунтованого процесу планування кар'єри, що є психологічною базою для самореалізації особистості як суб'єкта професійної діяльності.

Натомість численні наукові дослідження різних аспектів професійного самовизначення доводять, що сучасні учні старшого шкільного віку часто мають низьку мотивацію до навчальної діяльності, нереалістичні професійні плани, несформовану систему професійно-ціннісних орієнтацій. Навіть випускники закладів вищої освіти мають труднощі у визначенні шляхів подальшого особистісного й професійного зростання.

Таким чином, у сучасному освітньому процесі наявні суперечності між: соціальною значущістю підготовки учнів закладів загальної середньої освіти до успішної самореалізації в суспільстві та спроможністю учнів обирати траєкторію особистісного і професійного розвитку відповідно до власних індивідуальних особливостей і вимог сьогодення; наявним педагогічним потенціалом закладів загальної середньої освіти у формуванні кар'єрної спрямованості та необхідністю оновлення програмно-методичного забезпечення означеного процесу.

Зауважимо, що учні старшого підліткового віку і старшокласники мають володіти конкретними знаннями, уміннями й навичками, які допоможуть свідомо обирати власний кар'єрний шлях. Зважаючи на те, що період навчання в школі є найбільш продуктивний для опанування кар'єрними навичками, вважаємо, що кар'єрне зростання має стати одним з напрямів профорієнтаційної роботи з учнями.

Визначено, що наукові пошуки в контексті теми дослідження стосуються переважно дослідження умов, чинників, факторів, які впливають на формування кар'єри студентів закладів вищої освіти. Проте, вивчення

особливостей кар'єрних спрямувань учнів ЗЗСО висвітлено недостатньо та потребує розроблення й упровадження змісту, форм і методів для забезпечення усвідомленого цілеспрямованого науково-обґрунтованого процесу планування кар'єри.

Отже, суть подальшого запланованого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці *технології формування в учнів кар'єрної спрямованості* як системи ставлень до індивідуальної освітньої і професійної траєкторії, в основі якої сформована система мотивів, особистісних змістів і цілей, що будуть перебувати в постійному розвитку та спонукати особистість до саморозвитку. Відповідно технологія передбачає індивідуальний підхід, постійний моніторинг результатів, гнучкість застосування форм і методів та схематично виглядає так: діагностика ↔ проектування ↔ реалізація ↔ діагностика [1].

Наукова обґрунтованість дослідження обумовлена покладеною в її основу парадигмою про те, що саме в межах понять «самоствавлення» і «ціннісно-професійне ставлення» формується вектор професійного саморозвитку.

Відтак визначаємо, що *кар'єрна спрямованість учнів* може тлумачитися як складне динамічне утворення особистості, що ґрунтується на усвідомленні власних ціннісно-професійних характеристик, які об'єктивуються в кар'єрних прагненнях та втілюються у формуванні відповідних умінь.

Таким чином, сутність проблеми *формування кар'єрної спрямованості* в учнів старшого підліткового і юнацького віку буде розглядатися як завдання створення виховних технологій, спрямованих на забезпечення активізації процесу професійного саморозвитку особистості з урахуванням вимог сучасного ринку праці й умов воєнного стану.

Проблеми побудови та реалізації освітньо-професійного шляху особистості є актуальним напрямом сучасних вітчизняних і закордонних психолого-педагогічних досліджень. Слід зазначити, що в закордонних дослідженнях професійне становлення особистості досліджується переважно в контексті кар'єрного зростання відповідно до теорій кар'єри. Для нашого

дослідження особливу цінність мають теорії, згідно з якими вибір кар'єри можна спрогнозувати на основі індивідуальних особливостей, інтересів, цінностей, схильностей людини (Е. Бордін, Д. Браун, Дж. Голланд). За цих умов успішне кар'єрне зростання залежить від збігу типу особистості й виду професійного середовища (У. Holland), від прагнення людини вдосконалюватися, виражати, проявляти себе в значимій для себе справі (А. Maslow), від співвідношення зовнішньої та внутрішньої мотивації в цьому процесі (Е. Deci, Р. Ryan, Д. Super). На думку представників соціально-когнітивної теорії кар'єри (А. Steven, А. Bandura, Р. Lent), в основі кар'єри лежить співвіднесеність релевантних конструктів («Я – концепція», самоефективність, інтереси, потреби тощо), що дає змогу розробити узгоджену модель професійної поведінки людини. Враховуючи це, вважаємо, що ефективне професійне самовизначення можливе під час реалізації та взаємодії потреб особистості в компетентності, автономії, ідентичності (D. Brown, L. Gauthier). Відкритим питаннями для сучасних закордонних науковців у контексті теорій професійного зростання є: можливості розвитку людського потенціалу у зв'язку зі збільшенням свободи й самостійності виборів та розвиток особистості як результат ефективного функціонування та гарного самопочуття. Натомість у вітчизняному просторі дослідження кар'єрних орієнтацій здійснюється переважно в контексті ключового компоненту професійного і особистісного розвитку (А. Борисюк, Л. Злочевська, Т. Карамушка, О. Кучерявський, В. Лозовецька, Є. Татарінова, Т. Титаренко та ін). Акмеологічний аспект побудови кар'єри висвітлено в працях І. Беха, А. Деркача, Ю. Маркової, В. Рибалки та ін. Українськими вченими активно вивчаються особливості кар'єрних орієнтацій у студентів різних спеціальностей (С. Алексєєва, Л. Березовська, Н. Гончарова, Н. Горенко, Л. Долгих, А. Журавель, Д. Закатнов, Т. Канівець, Л. Карамушка, В. Овсяннікова, В. Чернявська). Одним з актуальних напрямів дослідження є вивчення психологічної готовності до здійснення професійної кар'єри (М. Горенко, А. Журавель, Т. Канівець, Т. Карамушка, Н. Шеленкова та ін.). Підходи до

кар'єрного консультування як складової професійної орієнтації розробляються українськими вченими (О. Ігнатович, В. Рибалка, А. Шевенко, Г. Татаурова-Осика та ін.). Результати вказаних досліджень свідчать про те, що підтримка розвитку кар'єри є одним з домінуючих напрямів в освітньому процесі. Проте проблема формування кар'єрної спрямованості учнів у рамках освітнього середовища закладів загальної середньої освіти в умовах НУШ висвітлена недостатньо та потребує інтеграції напрацювань вітчизняних і закордонних науковців.

Зважаючи на викладене вище, а також те, що відновлення сучасної України буде безпосередньо вимагати висококваліфікованих фахівців, які зможуть активно включитися в інноваційний процес відбудови країни, вважаємо, що вимоги до професійного становлення здобувачів освіти будуть більш жорсткими, адже держава має економити свій ресурс та не витратити зайве на перенавчання студентів і виплати молоді з безробіття. Зі свого боку, особистість також має розвивати свій потенціал та спрямовувати його на користь особистісному й професійному розвитку. За таких умов актуалізується проблема розроблення й упровадження сучасного науково-методичного забезпечення усвідомленого, обґрунтованого вибору професійної кар'єри.

Список використаних джерел

1. Педагогічні технології підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри: методичний посібник / Закачнов Д. О. та ін. Київ: ПТОО НАПН України, 2015. 221 с.

О.В. Пащенко, м. Київ

МЕТОД ПРОЄКТУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО КОМУНІКАЦІЙ У ЦИФРОВОМУ ВІДКРИТОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті обґрунтовано ефективність методу проєкту у вихованні ціннісного ставлення до комунікацій в умовах цифрової трансформації суспільства й формування цифрового відкритого середовища. Визначено особливості проєктної діяльності, що забезпечують розвиток у вихованців критичного мислення, інформаційної та комунікативної компетентностей.

Ключові слова: метод проєктів, цифрове освітнє середовище, ціннісне ставлення до комунікацій.